

Posudek habilitační práce

Studijní obor: Pedagogika

Autorka: PaedDr. Lenka ROVŇANOVÁ, Ph.D.

Název disertační práce: **Kvalita učitel'a v kontexte koncepcí edukácie a emocionálnej inteligencie: perspektíva žiakov a študentov učiteľ'stva**

Pracoviště autorky: Katedra pedagogiky, Pedagogická fakulta, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici

Rozsah habilitační práce: 237 stran; 12 příloh (31 stran); v textu 59 tabulek, 14 obrázků

Oponent: doc. PaedDr. Petr Urbánek, Dr.; Fakulta přírodovědně-humanitní TU v Liberci

Posudek habilitační práce si dovolím nejprve uvést do jisté míry zlehčeným mottem, které ale zřejmě vystihuje podstatu dlouhodobě marného zápasu za učitele a jeho kvalitu. Je totiž obdivuhodné, že se (přínejmenším v posledních dvou nebo třech desetiletích) svádí na akademické půdě nekonečný boj za kvalitního učitele a hledají se rafinované možnosti, jak takového cíle dosáhnout. Stejně na Slovensku, jako i v Čechách. A to navzdory všemožným překážkám a vytvářeným problematickým podmínkám ze strany vzdělávací politiky, univerzity a decize, které nebyly doposud ochotny pochopit podstatu a ani přijmout specifikum učitelství. Stále nezodpovězenou otázkou ovšem je, zda má tato až dojemně sisifovská snaha učitel'ských fakult vůbec šanci na uspokojivý reálný výsledek, a zda zásadním problémem učitel'ství a klíčem k jeho řešení ve společensky turbulentním prostředí není přeci jen, vedle pregraduální přípravy učitelů, ještě cosi dalšího...

(1) Zhodnocení významu a originality řešené problematiky

Také habilitantka PaedDr. Lenka Rovňanová, PhD., se ve svém habilitačním spisu zabývá pedeutologickým tématem se zřetelem k problematice „kvality učitele“ a v souvislostech ke vzdělávacím koncepcím a k emoční inteligenci kandidátů učitelství. Snaží se tak přispět k odpovědím na výše skepticky vyslovenou otázku. O užitečnosti, aktuálnosti a smysluplnosti formulovaného tématu vzhledem ke stavu a perspektivám teorie učitel'ské profese a k realitě učitelství již jen proto není pochyb. Přesto, že zájem o profesní rozvoj studentů učitelství není ve slovenské nebo české, a ani v zahraniční pedeutologické literatuře rozhodně novým tématem, autorka dokázala nalézt vlastní tematický, obsahový a výzkumný prostor, ve kterém se v rámci vymezených cílů pohybuje, a o kterém se lze vyjádřit jako o novém a rozhodně i zajímavém. Svým textem přispívá k těm pedeutologickým pracím, které se v poslední době stále častěji objevují a v různých rovinách akcentují osobnostní složkou učitelství a její rozvoj. Jsou přirozeně

přínosné, ale implikují také určité riziko „vyprázděnosti“ při komplexním chápání podstaty profese. Proto považuji předloženou habilitační práci za zajímavou, odborně diskutovatelnou a způsobem zpracování originálně uchopenou. V souvislostech k podstatě sledovaných fenoménů kvalitního učitele a emoční inteligence se autorka pouští i do nejednoduchých metodologických postupů. Domnívám se proto, že řešenou problematiku habilitační práce je možné označit jako významnou a originální.

(2) Zhodnocení formální stránky práce

Formální stránku práce shledávám jako výtečnou, s kultivovanou dikcí a s korektním odborným jazykovým stylem, v zásadě bez typografických nedostatků. Text je srozumitelný a čtivý. Práce se zdroji je solidní, autorka využívá slovenských, českých i zahraničních pramenů (celkem 316 titulů). Domnívám se, že kvantum i relevantnost zdrojů je odpovídající a jejich tematická struktura je vzhledem k zaměření textu dostatečně vyvážená. Znaje české odborné prameny, postrádal jsem oporu o některé k tématu zaměřené relevantní práce, např. I. Stuchlíkové (k emoční inteligenci), M. Chrásky (ke Q-metodologii) aj. Nedomnívám se ale přirozeně, že tato skutečnost mohla v negativním smyslu nějak výrazněji ovlivnit kvalitu textu předloženého habilitačního spisu.

(3) Úroveň teoretického uchopení práce

Svým rozsahem (235 stran textu; 12 příloh / 30 stran) naplňuje habilitační práce běžný standard prací tohoto druhu. Text je kromě *Úvodu* a *Závěru* strukturován do sedmi hlavních kapitol. První čtyři kapitoly (108 stran) představují teoretické uchopení tématu. Kromě filosofických východisek a vymezení klíčových pojmů se tato část textu snaží také objasnit některé kontexty související s kvalitou učitele, se vzdělávacími koncepcemi a s konceptem emoční inteligence. Pátá kapitola (33 stran) podrobně a srozumitelně popisuje metodologická východiska, desing, metody, postupy a použité nástroje k řešení vymezených výzkumných problémů. Následující dvě rezultativně orientované kapitoly (44 stran) prezentují výzkumné nálezy z šetření, ke kterým habilitantka dospěla, a výsledky jsou dále interpretovány, dílem také kontextualizovány a diskutovány. Celková struktura práce je logikou členění a proporcemi odpovídající, v zásadě vyvážená. Přesto, že sedmá kapitola má interpretační a diskusní povahu, očekával bych ve struktuře textu habilitačního spisu explicitní kapitolu přímo orientovanou k diskusi. Složitost tématu i náročnost výzkumu by si ji, dle mého soudu, zasluhovaly.

Habilitační práce má náročně (široce) vymezený cíl, resp. vymezené dílčí cíle (s. 17). Autorka si v teoretické části kladla za cíl (a) analyzovat změnu kvality učitele v kontextu ke společenským změnám; (b) vymežit konstrukt „kvalita učitele“; (c) charakterizovat aktuální reflektivní koncepcie učitelského vzdělávání; (d) charakterizovat koncept emoční inteligence a jeho edukační

implikace v pregraduální učitelské přípravě a při přímém působení na žáky; (e) v empirické části zjistit, zda existuje reálná potřeba učitele s vysokou úrovní emoční inteligence a zda tuto potřebu saturuje pregraduální příprava učitele. I přes šíři tohoto záběru se habilitantce podařilo vymezené cíle ve své obsahové podstatě naplnit. Domnívám se ovšem, že na úkor určité atomizace a absentující důraznější syntézy, což je zřejmé i v interpretační rovině prezentovaných výsledků. Teoretický vhled operuje hned s několika značně složitými, resp. nikoliv jednoznačně definovatelnými kategoriemi („dobrý učitel“, „kvalita učitele“, „efektivní učitel“, „emoční inteligence“). Uvědomuji si i proto, že je obtížné integrovaně a synteticky je uchopit a současně i „ideově“ propojit. V tomto smyslu se autorka s nástrahami vcelku dobře vyrovnala.

Na první kapitole habilitační práce (*Sociálne a filozofické východiská*) je třeba velmi ocenit kritické pohled na téma učitelské profese. Autorka podrobně analyzuje a hodnotí vývoj, opakující se změny a intervence, seznamuje s „historií“ řady peripetií a dilemat v oblasti učitelského vzdělávání v posledním čtvrtstoletí. Charakterizuje současný problematický stav vytvářených podmínek učitelského vzdělávání, typický (nejen) pro Slovensko. Tento text první kapitoly je jako východisko užitečný. Kapitola ovšem neobsahuje sociální a zejména ani filosofická východiska ke sledovanému tématu, jak deklaruje její název. Jde více o kritiku těžkopádosti vzdělávací politiky, jako důsledku postmoderních a neoliberálních tlaků do oblasti školství. Obsah kapitoly se mi proto jeví více jako hodnocení decizních intervencí, což bezesporu do takto zaměřeného textu patří. Chybí mi v něm ale skutečná filosofická východiska k řešenému tématu, která by ve specifické rovině odkrývala obecný smysl vzdělání, samotnou podstatu učitelského vzdělávání a učitelské profese v konfliktu s postmoderní destrukturalizací. Taková analýza by mohla také pomoci načrtnout hranice, které již není možné ve vzdělávání překročit, neboť by pak byl již popřen vlastní smysl výchovného podnikání. Hlubší filosofický záběr v kontrastu k popisované reálné situaci by teoretickou část habilitační práce obohatil a generoval řadu klíčových podotázek. Do jisté míry nedokončená, resp. nevyjasněná, je pak diskuse o vztahu makroúrovně, tj. společnosti a vzdělávací politiky na jedné straně, a možnostmi rozpracování natolik citlivého fenoménu v učitelském vzdělávání, jakým je kvalita učitele a kultivační cesta k ní, které autorka v práci dále zkoumá. Shledávám zde proto určitý nedostatek v síle opory filosofického ukotvení a dále nevysvětlené „přemostění“ kontrastu mezi identifikovanými východisky a možnou realizací.

Druhá kapitola, která usilovala o vymezení podstaty „kvality učitele“, vztahuje tuto terminologickou kategorii k různým proměnným, které determinují její význam a relativizují chápání kvality učitele. V tom je také její definování problematické. Ve výčtu proměnných není zmíněn samotný žák, jehož individualita a svébytnost přirozeně také subjektivně determinuje chápání kvality. Uvádím to pouze proto, aby jinak různorodá vymezení nesklouzávala k normativnímu pojetí kvality učitele.

K určité diskuzi může být třetí kapitola s poměrně velkým akcentem na tematiku edukačních teorií (*Koncepcie edukácie*), přičemž se ale její obsah nejeví natolik využitý a dále

kontextualizovaný ve výzkumné části, resp. reálně využitelný při práci s kategorií studenta učitelství.

(4) K úrovni výzkumné části

Výzkumná část habilitační práce je důkladně propracována a domnívám se, že je její silnou stránkou. Především hodnotím pozitivně podrobný popis metodologie šetření a využití elektronické administrace při aplikaci nejednoduché a v takovém rozsahu nikoliv často využívané Q-metodologie. Výběr tohoto výzkumného přístupu odpovídá nárokům a specifiku zkoumaného fenoménu a disponuje v tomto smyslu dostatečným diagnostickým potenciálem. Oceňuji nejen využití, ale především konstrukci specifické Q-sady. Cenný je také organizačně náročný výzkum se značně hutným záběrem. Autorka využila několika přístupů (a nástrojů), resp. jejich kombinace (Q-metodologie; dotazník emoční inteligence TEIQ-SF, resp. dotazník učitelova pojetí výuky) a šetření směřovala k různým skupinám aktérů (žáci ZŠ a SŠ; studenti učitelství). Tento přístup vhodné kombinace do jisté míry napomohl validizaci získaných dat. Výběr respondentů mohl být ovšem (také v souvislosti s elektronickou administrací) pouze dostupný. Na druhé straně se domnívám, že nástroje kladly svou konstrukcí poměrně značné (nejen časové) nároky na respondenty a způsob administrace. V tomto světle se jeví četnost výzkumného souboru jako velmi solidní. Korektní je statistické zpracování získaných dat, smysluplná je i jejich interpretace. Výsledky jsou přehledně prezentovány (dílem tabelizovány) a v zásadě reflektují vymezené dílčí cíle.

(5) Otázky, podněty k obhajobě

Prosím habilitantku, aby při obhajobě a habilitační rozpravě reagovala na explicitní podněty v teoretické, metodologické a pragmatické oblasti zpracovávaného tématu.

(1) Autorka se v habilitační práci také okrajově dotýká subtématu změny ve výchově, resp. v profesním profilu učitele a v jeho akademické přípravě. Přirozeně, že změny ve společnosti indikují nutnost proměn. Lze si ovšem klást otázku, zda výrazný postmoderní tlak na změny do výchovné oblasti současně neneguje podstatu výchovy jako specifické lidské činnosti, a tedy také není v konfliktu s „požadovanou kvalitou učitele“ a s podstatou učitelského vzdělávání.

(2) Co autorku vedlo k metodologickému využití Q-metodologie? Jakým jiným výzkumným přístupem mohla být tatáž tematika (se shodně vymezeným cílem) využita? S jakými předpokládanými efekty, s jakými riziky?

(3) Habilitantka spatřuje potenciál zvýšení kvality učitele v konceptu rozvíjení emoční inteligence adeptů učitelství (v průběhu pregraduální učitelské přípravy). Jaký potenciál efektu v tomto smyslu přisuzuje učitelským fakultám?

(6) Závěry

Habilitantka zpracovala aktuální a zajímavé pedeutologické téma, které má potenciál být dále rozvíjeno, je přínosné pro obor teorie učitelství a výsledky mohou být aplikovány do reality učitelství pregraduální přípravy. Uvedené připomínky a podněty k habilitačnímu spisu nejsou zásadně kritické, mají povětšinou diskusní povahu. Autorka uchopila adekvátními metodami zajímavou tematiku, kvalitou zpracování a svými závěry prokázala, že má potenciál tematiku dále rozpracovávat a přispívat k rozvoji teorie učitelství.

Posuzovanou habilitační práci PaedDr. Lenky Rovňanové, PhD., doporučuji k obhajobě. Po úspěšné obhajobě dále doporučuji udělit habilitantce vědecko-pedagogický titul docentka v oboru pedagogika.

Doc. PaedDr. Petr Urbánek, Dr.

28. května 2017

Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická TU v Liberci